

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025—2028 (VNS 2/2024 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 23.5.2024.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Atro Andersson, valtiovarainministeriö
- talouspäälikkö Timo Jaakkola, ympäristöministeriö
- luonnonvaraneuvos Heikki Piiparinen, maa- ja metsätalousministeriö
- yksikön johtaja Mikko Nygård, liikenne- ja viestintäministeriö
- teollisuusneuvos Juhani Tirkkonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Jarmo Lindén, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- luontopalvelujohtaja Henrik Jansson, Metsähallitus
- kehittäispäälikkö Johanna Vilkuna, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Laura Hassi, Suomen Kuntaliitto
- johtava asiantuntija Mariko Landström, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja Sami Pakarinen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- talouspoliittinen asiantuntija Emil Lemström, Metsäteollisuus ry
- elinvoimajohtaja Leena Kristeri, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- johtaja, elinkeinopoliittiset asiat Anu Kärkkäinen, Rakennusteollisuus RT ry
- ympäristöpäälikkö Paloma Hannonen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- toiminnanjohtaja Lauri Lehtoruusu, Suomen opiskelija-asunnot SOA ry
- kehittämisjohtaja Sari Timonen, Y-Säätiö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Aluehallintovirastot
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset
- Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Puhtaan siirtymän edistäminen

Suomen julkisen talouden tilanne on huolestuttava, kun julkisyhteisöjen alijäämä on vaarassa jäädä pysyvästi yli 3 %:iin suhteessa BKT:hen ja julkinen velka on jo lähes 80 % suhteessa BKT:hen. Näistä syistä julkisen talouden suunnitelmassa on jouduttu esittämään julkista taloutta vahvistavia toimia velkasuhteen kääntämiseksi laskuun. Valiokunta pitää päätösten lähtökohtia säästötarpeista ymmärrettävinä. Samalla on huomattava, että ympäristöministeriön hallinnonalan menokehykset ovat vain noin 0,3 % hallinnonalojen kokonaiskehystä. Budjettitalouden määrärahojen kokonaistaso on 244 milj. euroa vuonna 2025 ja 221 milj. euroa vuonna 2028. Hallinnonalan määrärahat pienenevät 23 milj. euroa (-9 %) kehyskaudella. Määrärahan pienemisen syynä ovat toimintamenojen säästöt ja InvestEU-lainatakausohjelman päättymisen vuoksi vuonna 2027.

Valiokunta pitää myönteisenä, että määrärahaileikkausten paineessa hallitus on kuitenkin päättänyt työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla investointien vauhdittamiseksi uudesta kasvupaketista, jonka osana tullaan valmistelemaan verohyvitys suurille nettonollatalouteen siirtymistä tukeville teollisille investoinneille esimerkiksi akku- ja vetyhankkeisiin sekä fossiilivapaaseen terästeollisuuteen. Verohyvityksen tavoitteena on saada sähköä hyödyntäviä mittaluokaltaan suuria teollisia investointeja liikkeelle ja samalla tukea puhtaan siirtymän teollisuuden ekosysteemin rakentumista Suomeen. Alustavasti verohyvitys olisi 20 % investoinnin summasta kuitenkin enintään 150 milj. euroa hanketta kohden.

Hallitus myös vahvistaa uuden Tesikonsernin mahdollisuuksia edistää investointeja allokoimalla sille valtion sijoitusomaisuutta uudelleen yhteensä 300 milj. eurolla suoria sijoituksia varten yksityisen riskirahan vivuttamiseksi. Tuottavuuskasvua tuetaan myös lisäpanostuksilla tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Valtio on valmiudessa pääomittamaan sähkön kantaverkon ja uuden vedyn siirtoverkon rakentamista energiantensiivisen teollisuuden puhtaan siirtymän hankkeiden edellyttämässä laajuudessa.

Yhteensä julkisen talouden suunnitelmassa edistetään kaikilla hallinnonaloilla hiilineutraaliuuteen liittyviä tavoitteita noin 2,2 mrd. eurolla vuonna 2025 ja tämän jälkeen noin 1,7 mrd. eurolla vuonna 2028. Vuoden 2025 määrärahatasoa korottavat Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaiset rahoitukset, jotka päättyvät vuonna 2026. Suomen enimmäissaannosta (1,82 mrd. euroa) noin puolet kohdentuu vihreään siirtymään. Vihreän siirtymän osalta määrärahalisäyksiä kohdistuu kehyskauden alussa etenkin investointeihin puhtaaseen energiantuotantoon.

Valiokunta korostaa, että uskottava eteneminen kohti ilmastoneutraaliutta edellyttää mittavia investointeja fossiilisista polttoaineista luopumiseksi puhtaaseen teknologiaan ja merkittävää teknologioiden kehittämistä, mikä edistää samalla myös kriisivarautumista ja -kestävyyttä. Investointien saamiseksi Suomeen on tärkeää pystyä tarjoamaan ennakoitava ja houkutteleva toimintaympäristö yrityksille, joista kilpailevat myös muut EU:n jäsenmaat ja Yhdysvallat. Julkisen talouden suunnitelmassa voidaan linjata toimista, joiden avulla Suomi saisi osan vihreän siirtymän investointiaallosta. Investoinnit eivät realisoidu itsestään, vaan edellyttävät ennakoitavaa toimin-

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp

taympäristöä ja toimivaa riskinjakoa. Nykyisessä geopolitiisessa tilanteessa on myös tärkeää, että ruokaturvaan ja huoltovarmuuteen ei kohdistu leikkauksia.

Ympäristöluvituksen sujuvoittaminen ja aluehallintouudistus

Puhtaan siirtymän vauhdittamisen kannalta tärkeää on ympäristöministeriön hallinnonalalle si-
joittuvan ympäristöluvituksen sujuvuus. Lupakäsittelyä voidaan edelleen tehostaa, käsittelyaikaa
lyhentää ja laatua parantaa valtakunnallisen toimivallan, menettelyjen yhdistämisen ja tätä kos-
kevien toimintatapojen sekä lainsäädännön kehittämisen kautta.

Hallitusohjelman mukaisesti yhtenä kärkitavoitteena on edistää puhdasta siirtymää sujuvoitta-
malla viranomaismenettelyjä ja parantamalla ennakoitavuutta Suomen keskeisenä kilpailuetuna.
Valtion aluehallinnon uudistamisen tavoitteena on sujuvoittaa lupaprosesseja ja vahvistaa yhden-
mukaista lupa- ja valvontakäytäntöä alueesta riippumatta. Tavoitteena on koota lupa-, ohjaus- ja
valvontatehtävät uuteen perustettavaan monialaiseen virastoon, johon yhdistetään Valvira, Alue-
hallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ympäristövastuualueen tarkoi-
tuksenmukaiset tehtävät. ELY-keskusten puitteissa järjestetyn hallinnon osalta lähtökohtana on
monialainen valtion aluehallinto, joka kootaan nykyistä vahvemmilta alueille Elinvoimakeskuk-
siin. Hankkeessa on tärkeää varmistaa, ettei muutosvaihe vaaranna virastojen käynnissä olevien
lupa- ja valvontaprosessien sujuvuutta ja samalla huomioidaan valtionhallinnon tuottavuusohjel-
ma ja toimintamenojen sopeutustarve.

Valtion aluehallinnon uudistamisella on mahdollista saada merkittäviä hyötyjä, kun ympäristöl-
lisiä lupa-, ohjaus- ja valvontatehtäviä kootaan yhteen virastoon. Hankkeella ei ole suoria säästö-
tavoitteita. Uudistuksen avulla voidaan tehostaa toimintaa ja parantaa tiedonsiirtoa, kun eri toi-
minnot ovat samassa viranomaisessa. Ympäristölupa- ja valvontamenettelyiden digitalisaatiota
kehittävä Luvake-hanke on ympäristölupien sähköisen käsittelyn kehittämisen kannalta välttä-
mätön hanke. Hankkeen avulla saadaan tehostettua ja nopeutettua ympäristö- ja vesitalouslupa-
asioiden käsittelyä.

ELY-keskusten tehtävät puhtaan siirtymän hankkeiden investointien edistämisessä liittyvät esi-
merkiksi kaavoitukseen, ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn, erilaisiin luonnonsuojelu-
lain mukaisiin tehtäviin sekä ympäristöluvan tarveharkintaan. Aluehallinnon uudistuksessa osa
ELY-keskusten ympäristötehtävistä ja asiantuntijoista siirretään elinvoimakeskuskeskuksiin ja osa val-
takunnalliseen lupa- ja valvontavirastoon. Henkilövoimavarojen jakamisessa eri organisaatioi-
hin on tärkeää säilyttää tästä huolimatta riittävä osaaminen molemmissa organisaatioissa.

Valiokunta korostaa tarvetta varmistaa, että ympäristöviranomaisella on riittävät voimavarat teh-
täviinsä sekä valvonnan että lupakäsittelyn osalta. Voimavarojen ja osaamisen riittävyys on taat-
tava kaikissa tilanteissa, jotta voidaan varmistua sekä sujuvasta lupakäsittelystä että päätösten
laadukkuudesta. Laadukas käsittely edistää luonnon monimuotoisuutta ja ympäristövaatimuksia
koskevien tavoitteiden toteutumista, hankkeiden sosiaalista hyväksyttävyyttä ja kansalaisten
omaisuudensuojaa. Laadukkaat päätökset edistävät myös lupapäätösten pysyvyyttä muutoksen-
hakuvaiheessa. Oikeudenhoidon turvaamisen lisärahoituksen määrä säilyy ennallaan. Tämä on
tärkeää, sillä ympäristölupien muutoksenhaku pääasiassa Vaasan hallinto-oikeudessa on ruuh-

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp

kautunut ja myös muutoksenhakuun kuluva aikaa on voitava lyhentää hankkeiden kokonaiskäsittelyaika-kojen pitämiseksi kohtuullisina.

Valiokunta korostaa yleisellä tasolla sen merkitystä, että myös ympäristöministeriön hallinnonalalla kyetään tehokkaaseen ennakko-vaikuttamiseen EU-asioissa kansallisten erityispiirteiden huomioon ottamiseksi. Määräraha-leikkauksista huolimatta on siten tärkeää, että olemassa olevilla voimavaroilla ja henkilöresursseilla varmistetaan EU-asioiden tehokas ja laadukas hoito ja vaikuttamistyö. Tämä voi edellyttää priorisointipäätöksiä sen suhteen, mistä tehtävistä hallinnonalalla luovutaan, mitä tehtäviä voidaan tehdä pienemmin resurssein tai mitkä tehtävät voidaan siirtää hoidettavaksi toisaalla valtionhallinnossa. Myös työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle on tullut erityisen paljon vastaavia uutta priorisointia edellyttäviä lisätehtäviä ilmastopolitiikan EU:n ns. 55-valmiuspaketin täytäntöönpanoon liittyen. Uusi sääntely on tuonut merkittävää hallinnollista kuormaa.

Luonnonsuojelu ja vesiensuojelu

Luontokadon torjunta edellyttää samankaltaista laajaa muutosta yhteiskunnassa kuin ilmastomuutoksen hillitseminen. Ilmastomuutos myös pahentaa luontokatoa, joten ne ovat monin tavoin sidoksissa toisiinsa. Valiokunta pitää tärkeänä, että pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on sitouduttu tavoittelemaan luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä. Suomen sopeutumiskykyä ilmastomuutokseen tuetaan vahvistamalla luonnon monimuotoisuutta muun muassa tehostamalla vieraslajien torjuntaa ja edistämällä talousmetsien aktiivista luonnonhoitoa. Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on myös valmistella toimintamalli, joka mittaa BKT:n rinnalla kokonaiskestävyyttä eli hyvinvointia, talouden kannattavuutta ja ympäristön tilaa. Kaikkien alojen tulisi laatia monimuotoisuustiekartat, joiden kautta ymmärretään myös kansantalouden näkökulmasta taloudellisen toimeliaisuuden riippuvuus luonnosta ja sen tarjoamasta lisäarvosta. Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on mahdollistaa uusia monikanavaisia rahoituskeinoja vaikuttavimpiin ja pilotoitaviin toimiin. Yritysten tueksi kehitetään toimintamalli ohjaamaan toimenpiteitä luontokatoa lisäävään toiminnan vähentämiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä luonnon monimuotoisuutta koskevien tavoitteiden saavuttamisen kannalta, että luonnonsuojelun määrärahoja suunnataan edelleen METSO- ja Helmi-ohjelmien toteutukseen sekä EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteisiin. Laajasti tarkasteltuna luonnonsuojelun määrärahojen arvioidaan ympäristöministeriön hallinnonalalla olevan noin 94–95 milj. euroa vuodessa kehyskauden aikana. Itämeren ja vesien suojelussa jatketaan vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien toimeenpanoa ja panostetaan erityisesti Saaristomeren tilan parantamiseen. Vesiensuojeluun suunnataan kehyskaudella 16,3 milj. euroa vuodessa. Rahoitusta on vuosittain käytettävissä myös vaelluskalaohjelmaan (Nousu) ja sorsalintujen tilan kohentamishankkeeseen (Sotka) osana Helmi-elinympäristöohjelmaa.

Yksityisten metsänomistajien omistamien arvokkaiden metsäkohteiden suojelua jatketaan vapaaehtoisuuteen eli METSO-ohjelmaan perustuen. Hallitusohjelman mukaan jäljellä olevat kansalliset kriteerit täyttävät valtion luonnontilaiset, vanhat metsät suojellaan. Valiokunta pitää kriteerit täyttävien vanhojen ja luonnontilaisten metsien suojelua tärkeänä. Kriteerien mukaiset metsät tulee kartoittaa maastossa julkisen tahon toimesta. Valiokunta pitää tärkeänä suojelun perustusta vapaaehtoisuuteen ja sitä, että valtion maita koskevien suojelukriteerien asettaminen ei joh-

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp

da käytännössä tarkoituksensa vastaisesti yksityisten maanomistajien metsien rajautumiseen ta-
louskäytön ulkopuolelle.

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitamisen määrärahat hallinnonalalla ovat keski-
määrin 6,8 milj. euroa vuodessa. Metsähallituksen tuloutusta nostetaan kehyskaudella 120 milj.
eurosta portaittain 20 milj. eurolla vuoteen 2028 mennessä. Tuloutuksen kasvattaminen ei edel-
lytä Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelmissa asetettujen hakkuutavoitteiden nostamista.

Valiokunta toteaa, että Metsähallituksen Luontopalvelujen tehtävät ovat lisääntyneet 2000-luvul-
la merkittävästi. Pelkästään uusia kansallispuistoja on perustettu yhteensä 12 ja sen hoitoon on
siirtynyt historiallisia arvokohteita Museovirastolta ja puolustusvoimien linnakkeita, kuten Val-
lisaari. Luontopalvelujen rahoituksen 12 %:n lasku vuoteen 2028 mennessä haastaa laajentuneen
kansallispuistoverkoston retkeilyreittien ylläpitoa ja historiallisten arvokohteiden hoitoa. Onkin
tärkeää, että Luontopalvelut panostaa vahvasti toiminnan uudistamiseen, digitaalisiin palvelui-
hin sekä tuottavuuden parantamiseen ja sitä kautta tulevaisuuden toimintaedellytysten varmista-
miseen. Jatkossa tarvetta voi olla rahoituspohjan vahvistamisellekin. Hallitusohjelman mukaan
tarkoituksena on mahdollistaa kansallispuistojen rahoituspohjan vahvistamista vapaaehtoisten
käyntimaksujen muodossa ja selvittää mahdollisuuksia hyödyntää yhteistyöyrityksiltä perittäviä
maksuja.

Rakennettu ympäristö ja puurakentaminen

Rakennukset aiheuttavat yli 30 % Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Hiilineutraaliustavoitteen
saavuttamiseksi on tärkeää vähentää rakentamisen energiankulutusta ja parantaa rakennusten
energiatehokkuutta. Yhtenä keinona kehitystyölle on toiminut Vähähiilisen rakennetun ympäris-
tön ohjelma, jonka tavoitteena oli vauhdittaa rakennusalan ilmastonmuutosta torjuvien ja vähä-
hiilisyyttä tukevien teknologioiden, palveluiden ja toimintamallien käyttöönottoa, toimintatapo-
jen muutosta ja lisätä tuottavuutta. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä työ käytännössä jatkuisi ja
sääntelyä puurakentamisen vauhdittamiseksi uudistettaisiin ja alan vientimahdollisuuksia paran-
nettaisiin. Puurakentaminen on merkittävä osa pitkäikäistä hiiltä sitovaa rakentamista.

Korkotuettu asuntotuotanto

Hallitusohjelman keskeisin asuntopolitiikan tavoite on asuntomarkkinoiden toimivuuden edistä-
minen. Tavoitteen toteuttamiseksi hallitus huolehtii riittävästä asuntotuotannosta, joka tarjoaa
monipuolista ja kohtuullisen hintaista asumista. Hallitusohjelman lähtökohta on, että laadukasta
ja kohtuullisen hintaista asumista edistetään vapaarahoitteisella asuntorakentamisella ja tuettua
ara-tuotantoa vähennetään hallitusti. Lisäksi tuetun asuntokannan kohdentumista heikoimmassa
asemassa oleville kotitalouksille halutaan tehostaa.

Valiokunta toteaa, että huomattavaa muutosta asuntopolitiikassa merkitsee linjaus siitä, että uut-
ta asumisoikeustuotantoa ei rahoiteta lainkaan vuosina 2026—2027. Valtion asuntorahastosta
myönnettävien korkotukilainojen myöntämisvaltuus mitoitetaan hallitusohjelman ja talouspoliit-
tisen ministerivaliokunnan päätöksen mukaisesti suhdannetilanteen mukaan. Vuoden 2025 kor-
kotukilainojen myöntämisvaltuus on 1,75 mrd. euroa ja vuosien 2026—2027 myöntämisvaltuus
yhteensä 2 mrd. euroa. Taloudellisissa vaikeuksissa oleville taloyhtiöille voidaan myöntää avus-

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp

tuksia vuosittain 2,6 milj. eurolla. Purkuakordi- ja rajoitusakordivaltuus on yhteensä 8 milj. euroa vuodessa ja purkuavustusvaltuus 5 milj. euroa. Erityisryhmien investointiavustuksen tasoa laske-
taan 43 milj. eurosta 15 milj. euroon vuodessa siten, että vammaisten asumiseen liittyvien inves-
tointikohteiden rahoitus turvataan.

Valiokunta toteaa, että rakentaminen yleisesti ja asuinrakentaminen erityisesti on suhdanneherk-
kä toimiala. Asuinrakentaminen oli pitkään korkealla tasolla, mikä on osaltaan mahdollistanut
kaupungistumisen nopean jatkumisen. Rakentamisen suhdanteet alkoivat heiketä vuonna 2022,
kun korkojen nopea nousu nosti omistusasumisen kustannuksia ja hyyydytti asuntokauppaa, laski
yksityisten vuokramarkkinoiden tuottoa sekä laski kohteiden arvoa ja pakotti nostamaan omakus-
tannusperusteisten ara-asuntojen vuokria. Ara-tuotannolle on muiden tavoitteiden lisäksi asetettu
tehtävä asuinrakentamisen suhdanteiden tasaajana. 2010-luvulla ara-tuotanto jäi suhteellisen kor-
kealle tasolle, vaikka markkinaehtoinen asuinrakentaminen kasvoi voimakkaasti, joten vasta-
syklisyys ei toteutunut. Asuinrakentamisen suhdanneherkkyyden hillitseminen olisi hyödyllistä,
sillä rakentamisen voimakas hidastuminen tai jopa pysähtyminen kasvukeskuksissa voi johtaa
siihen, että asuntoja puuttuu jatkossa sieltä, missä niille olisi paljon kysyntää. Toisaalta markki-
namekanismin toimiessa asuinrakentaminenkin sopeutuu suhdannetilanteeseen, rakentamisen
kustannukset alenevat, tarjontaa poistuu markkinasta ja uudiskohteiden hinnat laskevat. Mahdol-
liset asuinrakentamisen suhdanteiden tasaamiseen tähtäävät toimet tulisikin pyrkiä toteuttamaan
niin, etteivät ne häiritse markkinamekanismin toimintaa. Valiokunta toteaa, että ara-tuotannon
osuus kaikesta uudisrakentamisesta nousi vuonna 2023 43 %:iin edellisvuoden 15 %:sta, joten
vapaarahoitteisen asuntotuotannon romahdettua ara-tuotannolla on ollut selkeästi elvyttävä vai-
kut.

Erityisryhmien investointiavustusvaltuus

Valtio tukee erityisryhmien asumista korkotukilainoituksen lisäksi investointiavustuksilla, joita
Ara myöntää erityisryhmille tarkoitettujen asuntojen rakentamista ja perusparantamista varten.
Erityisryhmillä tarkoitetaan vanhuksia, vammaisia, asunnottomia, mielenterveys- ja päihdekun-
toutujia, opiskelijoita sekä erityistukea tarvitsevia nuoria. Erityisryhmien ara-asumisen tavoitteet
eivät aina liity suoraan asuntopoliittisten tavoitteiden saavuttamiseen, vaan suuri osa erityisryh-
mien ara-asuntotuotannosta tukeekin sote-sektorin toimintaa. Investointiavustuksilla kompensoi-
daan niitä erityisiä investointikustannuksia, joita aiheutuu erityisryhmäasunnoissa tarvittavista
tavanomaista suuremmista yhteis- ja palvelutiloista sekä erityisistä tila- ja varusteratkaisuista.

Valiokunta toteaa, että erityisryhmien avustusvaltuus riittänee käyttötarkoitusta koskevan kir-
jauksen mukaisesti vammaisten ja pitkäaikaisasunnottomien hankkeisiin. Sen sijaan muut ryh-
mät, kuten mielenterveyskuntoutujat, ikääntyvät, opiskelijat, muistisairaat ja nuoret jäänevät
vaille erityisryhmien investointiavustusta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että julkisen ta-
louden suunnitelmassa opiskelijat siirretään asumistuelta tuen määrää heikentävän opintotuen
asumislisän piiriin 1.8.2025 alkaen. Paine edullisiin asumisratkaisuihin kasvaa ja opiskelija-asun-
tojen käyttöaste on korkea, sillä korkeakoulujen sisäänottomäärät ovat kasvaneet ja kansainvälis-
ten opiskelijoiden määrä on kasvussa. Nykyisillä käyttöasteilla opiskelija-asuntosektori ei pysty
vastaamaan kasvavaan kysyntään ilman tuntuvaa lisärakentamista, sillä vapaita asuntoja ei juuri
ole.

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp

Purkuakordit

Asuntomarkkinoiden polarisaation vuoksi valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että julkisen talouden suunnitelmassa osoitetaan vuosille 2025—2028 purkuakordi- ja rajoitusakordivaltuuden suuruudeksi yhteensä 8,0 milj. euroa vuodessa. Purkuakordeilla kannustetaan vuokrataloyhtiöitä huolehtimaan ajoissa kiinteistökannan sopeuttamisesta. Samalla pienennetään valtion riskejä, jotka liittyvät erityisesti väestöltään vähenevien alueiden vuokrataloyhtiöiden lainojen takausvastuisiin. Myös talon rakennuttamista varten otetun vanhan lainan ja aiemman perusparannuslainan tai uuden, perusparantamista varten otettavan perusparannuslainan yhdistämisen uudeksi lainaksi tulisi olla mahdollista. Valiokunta korostaa, että asuntopolitiikan polarisoituminen jatkuu, ja kasvukeskusten ja väestöltään vähenevien seutujen haasteisiin tarvitaan erilaisia ratkaisuja.

MAL-sopimukset

Ara-tuotannon alueellista kohdentumista ohjataan valtioneuvoston vuotuisella käyttösuunnitelmalla, jonka mukaan tuotanto tulee suunnata suurimpiin kasvukeskuksiin ja erityisesti Helsingin seudulle. Vuoden 2023 ara-tuotannosta lähes 90 % kohdistui seitsemälle suurimmalle kaupunkiseudulle, joiden kanssa valtiolla on maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevat MAL-sopimukset. Yli puolet uusista asunnoista rakennetaan pääkaupunkiseudulle ja Helsingin kehyskuntiin. MAL-sopimukset ovat siten keskeinen osa kansallista kaupunkipolitiikkaa.

Asumissegregaatio on herättänyt merkittävää huolta viime aikoina ja asumisoikeustuotannon rooli työkaluna segregaatian ehkäisemisessä on tullut valiokuntakuulemisessa esiin. Myös ara-asuntotuotanto voi toimia sekä segregaatian hallinnan välineenä että segregaatian kiihdyttäjänä, jos sitä sijoitetaan runsaasti yhteen paikkaan. Valiokunta korostaa, että ara-tuotannon toteuttamisessa ovat kunnalliset päättäjät avainasemassa ja valtiollinen ohjaus tässä on ollut toistaiseksi lähinnä MAL-sopimusten varassa. Asuntopolitiikalla voidaan vaikuttaa segregaatioon, mutta segregaatian keskeisenä syynä voidaan pitää taloudellisten resurssien epätasaista jakautumista. Tähän puuttuminen edellyttäisi tulo- ja omaisuuserojen tasoittamista politiikkatoimilla, joista vain osa kuuluu asunto- ja kaupunkipolitiikan ja siihen liittyvän harkinnan piiriin.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelma

Valiokunta pitää hyvänä, että julkisen talouden suunnitelmassa osoitetaan ohjelmaan pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi vuosina 2025—2026 rahoitusta 4—5 milj. euroa vuodessa, josta 3,65—4,65 milj. euroa on ohjelmarahoitusta. Asunnottomien määrä on trendinomaisesti ja lähes suoraviivaisesti vähentynyt vuoden 1986 18 000:sta vuoden 2023 vajaaseen 4 000:een. Aran investointiavustuksilla on ollut merkittävä rooli uusien asuntojen hankkimisessa. Pelkällä ara-vuokra-asuntojen tarjonnalla ei asunnottomuutta pystytäkään torjumaan, vaan asunnottomat tarvitsevat usein muita asumissosiaalisen työn toimenpiteitä. Suurimmassa asunnottomuusriskissä olevia on onnistuttu tukemaan asumisneuvonnalla. Panostukset ovat kannattavia, sillä etenkin pitkittyneen asunnottomuuden kustannusten yhteiskunnalle on arvioitu olevan varsin suuria.

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp

Asuntopolitiikan pitkäjänteisyyden kehittäminen

Asuntopolitiikan perustavoitteista on ollut jo pitkään varsin yhteneväinen näkemys. Perinteisesti asuntopolitiikalla on tähdätty asuntomarkkinoiden toimivuuteen, asuinalueiden tasapainoisuuteen sekä laadukkaaseen asumiseen. Toimivilla asuntomarkkinoilla asunnot ovat kohtuuhintaisia, asuntotuotanto on riittävää ja asuntojen hintakehitys vakaata. Tasapainoiset asuinalueet ehkäisevät segregatiota ja tukevat asukkaiden hyvinvointia. Painopisteet asuntopolitiikan toimista ja painopistealueista ovat kuitenkin vaihdelleet hallituskausittain.

Ympäristö- ja ilmastoministeri Kai Mykkänen asetti syksyllä 2023 selvitysryhmän arvioimaan valtion tukeman asuntotuotantoa, valtion asuntorahastoa ja epäsuoria tukia¹. Selvitysryhmän antamat politiikkasuositukset koskevat rahoitusjärjestelmän kehittämistä, segregatian torjuntaa, asukasvalintaa, osaomistamisen malleja, valtion asuntorahaston asemaa, suhdannepolitiikkaa, tietopohjan vahvistamista, EU-rahoitusohjelmien hyödyntämistä ja Araa virastona. Rahoitusjärjestelmän tulisi olla joustavampi ja tuotannon tulisi toimia vastasyklisesti. Nykyisen 40 vuoden korkotuen osalta työryhmä esittää laina-ajan ja muiden lainaehtojen vapaata neuvottelua lainanantajan ja velallisen välillä sekä tukien ja niitä vastaavien rajoitusten uudelleentarkastelua esimerkiksi kymmenen vuoden välein.

Valtion asuntorahastolla on ollut keskeinen rooli kohtuuhintaisen asuntotuotannon tukemisessa. Asuntotuotannon roolia, kehittämistä ja sen rahoitusta tarkastellut selvitysryhmä ei tunnistanut työssään sellaisia mekanismeja, joilla asuntorahaston tulovirtaa saataisiin merkittävästi lisättyä ja totesi asuntorahaston johtokunnankin esille tuoman seikan, että valtion asuntorahaston tase on ehtymässä. Valtion asuntorahastosta tehdään myös vuosina 2024—2026 ylimääräiset 800 milj. euron tuloutukset valtion talousarvioon hallitusohjelmassa linjatun investointiohjelman rahoittamiseksi. Valtion asuntorahaston tase oli vuoden 2023 lopussa noin 5,3 mrd. euroa, yhdistilin suuruus valtiolta 3,2 mrd. euroa ja takausvastuut 19,8 mrd. euroa. Selvitysryhmä totesi, että tulevaisuudessa nykyisin rahaston kautta maksettavat korkotuet ja takaukset tulevat varmasti osaksi valtion talousarviota. Ryhmän mukaan tämä lisää potentiaalisesti epävarmuutta rahoituksen riittävyydestä hankkeille, joiden suunnitteluhorisontti on pitkä. Näitä riskejä pitäisi hallita lisäämällä toiminnallisia ja budjettiin liittyviä joustoja. Budjettijoustoina työryhmä pohti mm. valtuuksien ylivuotista käyttämättömyyttä, korkotukimenojen suhdanneluonteisen osan siirtämistä kehyksen ulkopuolelle sekä valtuuksien mitoitusta ja käyttöä lisätalousarvioprosessin kautta.

Valiokunta korostaa tarvetta pyrkiä asuntopolitiikan pitkäjänteisyyden ja ennustettavuuden lisäämiseen strategisissa kysymyksissä. Ara-järjestelmällä on oma tärkeä paikkansa osana asumisen tukijärjestelmää, mutta järjestelmän toimivuutta on syytä parantaa monin tavoin. Myös valtion asuntorahaston taseen ehtyminen pakottaa pohtimaan tulevaisuudessa tarvittavia rakenteellisia muutoksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus seuraa hallitusohjelman toimenpiteiden täytäntöönpanoa, ja ryhtyy tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin, jos vaikutusarviot osoittautuvat virheellisiksi tai riittämättömiksi.

¹ Ympäristöministeriön julkaisuja 2024:8 Julkisesti tuetun asuntotuotannon merkitys ja kehittäminen 2020-luvulla; Markus Lahtinen, Essi Eerola, Matti Kuronen ja Hannu Ruonavaara.

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Eveliina Heinäluoma sd

jäsen Pauli Aalto-Setälä kok

jäsen Marko Asell sd

jäsen Noora Fagerström kok

jäsen Petri Huru ps

jäsen Vesa Kallio kesk

jäsen Mai Kivelä vas

jäsen Johan Kvarnström sd

jäsen Pinja Perholehto sd

jäsen Jorma Piisinen ps

jäsen Mikko Polvinen ps

jäsen Tere Sammallahhti kok

jäsen Saara-Sofia Sirén kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka

Luonnonsuojelusta, ilmastonmuutoksen torjunnasta ja ympäristöhallinnon resursseista kuten luvituksesta leikkaaminen aiheuttaa lähitulevaisuudessa enemmän lisäkustannuksia kuin todellisia säästöjä. Orpon hallituksen toimien myötä mahdollisuudet vastata ilmasto- ja luontokriisiin heikkenevät ja lisäksi aikamme suurimmat uhat pahenevat.

Yritysten toimintaympäristö ja ennakoitavuus heikkenevät, kun hallituksen ilmastopolitiikka kulkee väärään suuntaan. Kestävä kasvu edellyttää panostusta vihreän siirtymän jatkamiseen ja luontopääomaan: parempiin mittareihin, uusiin ohjauskeinoihin, fossiilitaloutta ylläpitävien tukien poistamiseen, ympäristöhallintoon sekä suojele- ja ennallistamistoimiin.

Euroopan ympäristökeskuksen arvion mukaan ilmastoriskit pahenevat nyt nopeammin kuin Eurooppa ehtii niihin varautumaan. Eurooppa kuumenee, ihmisten olosuhteet elää hyvää elämää ja hankkia toimeentulo heikkenevät eikä aikaa ole hukattavaksi.

Luonnonsuojelun rahoitus pieneni jo pääministeri Petteri Orpon hallituskauden alussa. Rahoituksesta leikkaaminen vaarantaa Suomen monimuotoisuus- ja ilmastotavoitteiden toteutumisen. Suomi on sitoutunut luontokadon pysäyttämiseen myös kansainvälisissä sopimuksissa sekä osana EU:n biodiversiteettitavoitteita.

Mikäli luonnonsuojelun rahoitusta ei pystytä nostamaan, tätä tulisi kompensoida tehokkailla lainsäädäntötoimilla luonnon ja ilmaston hyväksi. Valitettavasti nyt näin ei ole. Luonnon turvaksi tarvitaan ilmastolain kaltainen luontolaki. Luontohaitoille, kuten ilmastopäästöille, tarvitaan hinta eli taloudellisia ohjauskeinoja luontokadon torjuntaan. Ne ovat ilmastopolitiikassa osoittautuneet tehokkaimmiksi, kuten päästökauppa osoittaa.

Julkisen talouden heikko tila alleviivaa julkisen rahan kustannustehokasta käyttöä. Yritystukia tulisi jatkossa tarkastella osana julkisen talouden suunnitelmaa ja aloittaa yritystukien uudelleen-suuntaaminen tavoilla, jotka edistävät ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä taloudesta tulevaisuudessa. Useiden tutkimusten mukaan nykyiset yritystuet eivät kannusta tuottavuuden kasvuun, vaan ovat luonteeltaan säilyttäviä. Ympäristöhaittoja verottamalla voidaan ohjata yrityksiä ja kotitalouksia kestävämpään kulutukseen ja tuotantoon. Emme pidä oikeana hallituksen päätöstä lakkauttaa vuodesta 2019 toiminut yritystukien tutkimusjaosto.

Hallitus voisi aloittaa ottamalla käyttöön jo kahdella hallituskaudella selvitetyn maankäytön muutosmaksun. Hallitukselle on esitetty myös fossiilitaloutta ylläpitävistä verotuista luopumista ja niiden vähentämistä sekä osin säilyttäväksi todetun sähköistämistuen alasajoa.

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Lupien sujuvoittaminen

Hallitus on luvannut sujuvoittaa lupakäsittelyjä ja edistää yhden luukun hanketta, mutta massiiviset leikkaukset valtionhallintoon uhkaavat viedä näiltä uudistuksilta pohjan ja aiheuttaa lisäku-
luja. Lisäksi herää huoli, miten leikkauksia toimeenpannaan samaan aikaan, kun aluehallintouu-
distusta viedään eteenpäin. Julkisen talouden suunnitelmassa esitetyn valtion tuottavuusohjel-
man ja lisäsäästöjen aikatauluttamisessa tulisi ottaa huomioon palvelujen viivytyksetön ja sujuva
järjestäminen myös aluehallinnon uudistuksen valmistelun aikana vuosina 2025—2026. Aluehal-
linnon uudistus on yksi hallituskauden isoimpia ponnistuksia lupien sujuvoittamisen ja viran-
omaistyön tehostamisen näkökulmasta. Kannatamme aluehallintouudistusta, mutta se täytyy to-
teuttaa niin, että turvataan ympäristövaatimusten- ja lupien laadukas toteutuminen, tarvittavat
henkilöstöresurssit ja yhtenäiset toimintatavat, haitankärsijöiden ja sidosryhmien asema ja osal-
listuminen sekä kattava toimipisteiden verkosto joka puolelle maata.

Ympäristö- ja vesitalouslupa-asioden käsittelyssä merkittävin kuluerä on henkilöstökulut. Hen-
kilöstövähennys lupa-asioden käsittelystä aiheuttaisi palvelutason laskun ja hakemusten keski-
määräisen käsittelyajan pidentymisen. Tämä johtaisi todennäköisesti myös työtä ja elinvoimaa
tuovien uusien investointihankkeiden toteutumisen viivästymiseen. Toimi olisi hallitusohjelman
vastainen. Hallitusohjelmassa on esitetty, että investointien ja vihreän siirtymän lupa-asioden su-
juva käsittely on turvattava. Tästä on tärkeää pitää kiinni vaalikaudella.

Asuntopolitiikka

Rakentaminen ja asuntotuotanto ovat historiallisen alhaalla. Ala on kriisissä ja hallituksen poli-
tiikka riittämätöntä helpottamaan tilannetta. Asuinrakentamisen näkymä on sumuinen, vasta ensi
vuodelle ennustetaan heikkoa kasvua. Alan syvä taantuma uhkaa vaikeuttaa koko Suomen nou-
sua ja talouskasvua koska rakentamiselle on Suomen taloudessa merkittävä rooli.

JTS:n mukaan Valtion asuntorahastosta myönnettävän erityisryhmien investointiavustusvaltuu-
den tasoa lasketaan 43 milj. eurosta 15 milj. euroon vuodessa vuosina 2025—2028 siten, että
vammaisten asumiseen liittyvien investointikohteiden rahoitus kuitenkin turvataan. Pidämme
päätoista sekä asuntopoliittisesti että suhdannetilanne huomioden erittäin huonona. Lasku on hui-
ma, sillä jo aiemmin päätetty 43 milj. euron valtuus oli leikattu alle puoleen aiemmasta tasosta.

Päätöksellä heikennetään rakennusalan heikkoa tilannetta entisestään. Noin kolmannes kaikesta
valtion tukemasta ara-asuntotuotannosta on ollut erityisryhmille suunnattua. Avustuksille on kas-
vavaa kysyntää etenkin yhteisöllisissä senioriasumis- ja palveluasuntohankkeissa. Vielä vuonna
2023 investointiavustus oli 120 milj. euroa.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseen (Ara) on saapuneena hakemuksia erityisryhmien
asuntohankkeista toukokuun alun 2024 tilanteen mukaan noin 295 milj. euron edestä. Näihin
hankkeisiin Ara on jo antanut avustusvarauksia 100 miljoonan euron edestä. Kun JTS:n mukai-
nen avustusvaltuus on 15 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2025—2028, ei avustusvaltuus riitä
lähellekään kaikkiin niihin hankkeisiin, joille Ara on jo antanut avustusvarauksen, saati saapunei-
siin hakemuksiin. Avustusvaltuuden merkittävän pienenemisen vuoksi Ara on lopettanut erityis-
ryhmien investointiavustusta koskevien asuntohankkeiden vastaanottamisen maaliskuun 2024

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 1

lopussa. Koska hallituksen kehysriihipäätöksen mukaisesti erityisryhmien avustusvaltuudesta turvataan vammaisten asumiseen liittyvät investointikohteet, avustusvaltuudesta jää käytännössä hyvin vähän jäljelle muiden erityisryhmien asuntotuotantoon. Tämä tarkoittaa, ettei investointiavustuksella voida käytännössä käynnistää juuri lainkaan uutta asuntotuotantoa esimerkiksi ikääntyneille, mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, opiskelijoille tai asunnottomille. Etenkin yhteisöllisen senioriasumis- ja palveluasuntohankkeiden näkökulmasta avustusvaltuuden niukuudella tulee olemaan kielteisiä vaikutuksia myös hyvinvointialueisiin ja niiden kykyyn hillitä omia menojaan.

Hallitus on myös päättänyt lopettaa uusien asumisoikeusasuntojen lainoittamisen vuoden 2025 loppuun mennessä, joten asuntomarkkinoilta poistuu yksi kohtuuhintainen ja suosittu asumismuoto. ASO-asumisen lainsäädännön kehittämistä olisi voitu jatkaa eikä lakkauttaa koko ASO-järjestelmää, jolle on kysyntää ja asuntopoliittinen tarve.

Ara-tuotannon laaja alasajo ohjaa hallintamuotojen yksipuolistumiseen ja rapauttaa sosiaalista sekoittamista asuinalueilla. Suuret kaupungit eivät ole luopuneet strategisesta perusajatuksesta, jossa tavoitteena ovat monimuotoiset ja sosiaalisesti sekoittuneet kaupunginosat. Tämä on myös turvallisuuskysymys. Lisäksi Ara-tuotannon alasajo estää hallituksen tavoitteet asunnottomuuden poistamisesta. Asunnottomuus ei poistu ilman kohtuuhintaisia asuntoja, joten kohtuuhintaisen valtion tukeman asuntotuotannon rooli on avainasemassa asunnottomuuden poistamisessa. Peräämme hallitukselta arviota investointiavustusten alasajon vaikutuksista asumispalvelujen tarjontaan.

Asumisneuvonta

Asumisneuvonnan kokeilulaki on voimassa vuosina 2023—2027, ja sen tarkoituksena on kannustaa kuntia parantamaan asumisneuvonnan saatavuutta kaikille asukkailleen asunnon hallintaperusteesta riippumatta. Kokeilulain ensimmäisen vuoden aikana asumisneuvonnan saatavuutta saatiin parannettua.

Pidämme vahingollisena hallitusohjelman linjausta puolittaa asumisneuvonnan määräraha-avustus avustuksen paremmaksi kohdentamiseksi. Hallituksen epäonnistunut asuntopoliittikka yhdistettynä rajuihin sosiaaliturvan leikkauksiin asumisneuvonnan tarve tulee lähivuosina todennäköisesti kasvamaan eikä vähenemään.

Hallituksen tulisi kertoa, miten määrärahaa voitaisiin kohdentaa aiempaa paremmin, sillä avustus on kohdentunut jo aikaisemmin oikein ja juuri siihen tarkoitukseen mihin se on tarkoitettu. KOVA ry arvioi asumisneuvonnan todellisen määrärahatarpeen liikkuvan 6—7 milj. euron välillä vuodessa. Nyt on vaarana, että asumisneuvontaa joudutaan kunnissa supistamaan ja jopa lakkauttamaan kokonaan.

Lunastuslakia uudistetaan tavalla, joka haittaa kuntien maanhankintaa

Asuntotuotannon vaikeutuminen kunnissa tulee jatkumaan, kun lunastuslakiin ollaan valmistele-massa uudistusta, jossa markkinahinnan päälle maanomistajalle maksettaisiin prosenttikorotus. Taustalla on ehkä tarve nostaa voimalinjalunastuksissa maanomistajien saamia korvauksia. Uu-

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 1

distus kuitenkin koskisi myös kuntien maanhankintaa, vaikka se perustuu 95-prosenttisesti vapaaehtoiisiin kauppoihin, kuntien maksama raakamaan hinta on vähintään 3—5-kertainen verrattuna metsä- ja peltomaan hintaan ja maanomistaja saa merkittävän verohelpotuksen myydessään maata kunnalle.

Korotuksen tiedetään Ruotsin kokemuksen perusteella siirtyvän vapaaehtoiisiin kauppoihin lisäkauppahinnaksi. Kuntien maanhankinta on vuositasolla noin 150 milj. luokkaa. Esimerkiksi 15—25 prosentin korotus lisäisi kuntien kustannuksia 25—40 milj. vuosittain. Lisäksi tämän pelätään kertaantuvan ja aiheuttavan entistä suurempia vuosittaisia kustannuksia, koska lisäkauppahinta muodostaa uuden markkinahinnan, jonka päälle seuraavassa kaupassa tai lunastuksessa maksetaan uusi korotus. Yhdyskuntakehittämislain valmistelussa on esitetty pyrkimyksiä siirtää kunnille asemakaavasta hyötyvän maanomistajan velvollisuuksia osallistua yhdyskuntarakentamisen kustannuksiin. Kuntien yhdyskuntarakentamisen kustannukset ovat yli miljardi euroa vuodessa. Pienikin muutos, jolla rajoitetaan kaavasta hyötyvän maanomistajan velvollisuutta osallistua arvonnousun edellyttämän yhdyskuntarakentamisen kustannuksiin, nostaa kuntien kustannuksia kymmeniä miljoonia. Katsomme, että lunastuslain uudistuksen yhteydessä on ensiarvoisen tärkeää turvata kuntien maanhankinta asuntotuotantoon ilman massiivista kustannusten nousua.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.5.2024

Eveliina Heinäluoma sd

Pinja Perholehto sd

Marko Asell sd

Johan Kvarnström sd

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Orpon hallituksen Julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) jatkuu ennätysmäinen velanotto eikä suunnitelmassa ole onnistuttu tekemään valintoja ja tarvittavia uudistuksia, joilla saavutettaisiin edes hallitusohjelmassa määritetyt ilmasto- ja luontotavoitteet.

Valtiontalouden alijäämää on lähdetty taklaamaan lukuisilla leikkauksilla. Leikkaukset osuvat edelleen samoille ihmisille ja alueille. Kasvu- ja tuottavuustoimet ovat vähäisessä roolissa eivätkä kohdistu tasapuolisesti eri osiin maata ja eri tyyppisiin yrityksiin. Itäinen Suomi jää lähes kokonaan oman onnensa nojaan.

Julkisen talouden suunnitelmassa olisi pitänyt pystyä tekemään selkeämpiä valintoja, jotta rahoitus suuntautuisi aidosti vaikuttaviin kohteisiin ja jotta koko Suomi tulisi huomioituksi. Nyt tuleville sukupolville jää ilmasto- ja luontokriisin ratkaisemisen lisäksi myös massiivinen velkataakka.

Leikkaukset

Ympäristöministeriön hallinnonalalle kohdistuvat merkittävät leikkaukset jatkuvat. Ympäristöministeriön hallinnonalalla on tehtäviä, joita sen tulee kyetä suorittamaan tasapuolisesti koko maassa sekä maan rajojen yli. Erityisesti huolta herättää se, miten viranomaisresurssit riittävät ympäristölainsäädännön vaatimien ympäristölupien asianmukaiseen ja nopeaan käsittelyyn.

JTS nostaa esiin huolen siitä, pystyykö ministeriö suoriutumaan sille kuuluvista tehtävistä ja velvollisuuksista rajusti pienenevillä määrärahoilla.

Vesienhoito

Hallitus panostaa merkittävästi Saaristomerен kunnon parantamiseen, mutta samaan aikaan sisävesien ja muun Itämeren tilasta huolehtimisen varat vähenevät. Sisävesien ja muun Itämeren hyvästä tilasta huolehtiminen ei hallituksen mielestä ole edelleenkään yhtä tärkeää kuin Saaristomeren huonon tilan parantaminen.

Saaristomeri on suojelunsa ansainnut, mutta samalla rahojen kohdentaminen vain Lounais-Suomen rannikolle on yksi leikkaus lisää itäiselle Suomelle. Suomessakaan puhtaat sisävesistöt eivät ole itsestäänselvyys.

Luonnonsuojelu

Kun vapaaehtoinen suojelu vähenee, pakottava normiohjaus voi lisääntyä.

Helmi- ja METSO-elinympäristöohjelmat vahvistavat Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaavat luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp Eriävä mielipide 2

ja edistetään siihen sopeutumista. Molemmat ohjelmat pohjautuvat vapaaehtoisuuteen ja ovat osoittautuneet menestyksiksi. Vapaaehtoisuus on ollut merkittävä tekijä siinä, että ohjelmista on tullut suosittuja ja mallilla on hyvä jatkaa.

Lisäksi on huomioitava, että EU:n biodiversiteettistrategiaan pohjautuva hallitusohjelman toimenpide vanhojen, luonnontilaisten metsien kriteerien määrittelystä on kesken. Tulevaan määrärahatarpeeseen vaikuttaa vanhojen metsien suojelulinjaukset. Riippuen siitä, millä kriteereillä vanhojen metsien vapaaehtoinen suojelu tapahtuu, tähän voi sisältyä riski, että myös yksityismaita siirtyy talouskäytön ulkopuolelle.

Julkisen talouden suunnitelma ei pysty takaamaan riittäviä resursseja vapaaehtoiseen suojeluun ja riskin niin sanotun harmaan suojelun osalta on olemassa. Siksi on olennaista, että hallitus jouduttaa yksityisen kompensatiomarkkinan syntymistä.

Luonnonvarakeskus ja Suomen Ympäristökeskus

Toimintaedellytykset ja investoinnit tutkimusinfraan ovat vaarassa leikkausten takia. TKI-panostusten tulisi noudattaa parlamentaarisen TKI-työryhmän sopua ja varmistaa perusrahoitus sekä toimintaedellytykset valtion tutkimuslaitoksille.

Korjausrakentaminen ja energia-avustukset

Suomen asuntorakentamisen näkymät jatkuvat historiallisen heikkoina. Rakennusala tarvitsee nopeasti tukea. Korjausrakentamisen määrärahoista leikkaaminen on yksi hallituksen suurimmista virheistä tilanteessa, jossa uudisrakentaminen hiipuu ja varsinkin Itä- ja Kaakkois-Suomessa asunto-osakeyhtiöiden tarve korjauksiin on kasvava ja taloudelliset resurssit väheneviä. Tilannetta pahentaa entisestään hallituksen kotitalousvähennykseen tekemät leikkaukset.

Myös energia-avustusten loppuminen hallituksen leikkausten myötä osuu samalle tontille. Energia-avustuksilla on parannettu rakennuskantaa ja tuotu työtä ympäri Suomen.

Rakennuksia ei voi katsoa pelkästään sijoituskohteina, vaan ne tulee nähdä koteina ja työpaikkoina. Terveet ja toimivat rakennukset parantavat elämänlaatua.

Korjausrakentaminen ja energia-avustukset vastaavat myös Suomen ilmastotavoitteisiin, kun rakennusten energiatehokkuutta saadaan parannettua.

Asuntopolitiikka

Asumisoikeusasuntojen rakentamisella täydennysrakennetaan matalan markkinahinnan lähiöihin asuntoja ilman riskiä alueiden eriytymisestä - näissä lähiöissä ei, vanhan asuntokannan matalan hintatason vuoksi, rakennusliikkeiden kuluttajamyyntiin tuleva omistusasuntotuotanto käynnisty.

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Asumisoikeusasuntojen rakentamisen lopettamisen viesti on, että alueiden eriytymiseen ei Suomessa suhtauduta vakavasti. Tällaista viestiä ei tule lähettää nopeasti kaupungistuvassa Suomessa.

Hallituksen tulee viestittää, että suomalaiset kaupungit pitävät ehdottomasti kiinni alueellisen eriytymisen torjunnasta.

Tuotannon jäädyttämisen sijaan ASO-tuotantoa voidaan ohjata nykyistä tarkemmin. Esimerkiksi ASO-järjestelmän parametreja voidaan muuttaa, asuntoja kohdentaa ja rahoitukselle asettaa reunaehdot, joilla valtion riskiä pienennetään lähiöitä uhraamatta.

Asumisneuvonta

Asumisneuvonnan tuen puolitus vähentää työntekijöitä kunnissa. Asumisneuvonta ei ole edes ehtinyt vakiintua, kun sitä jo kohdennetaan uudelleen.

Sosiaaliturvan leikkaukset lisäävät vuokranmaksuvaikeuksia ja häättöriskejä. Tämä on jo nyt ollut nähtävissä toimeentulotuen hakijoiden rajuna kasvuna. Hallituksen toimien vuoksi joudutaan siirtymään ehkäisevästä toiminnasta vahinkojen korjaamiseen. Tämä vie painopistettä etäämmälle tukilain mukaisesta tarkoituksesta.

Luonnonvara-alan koulutus

Luontopohjaiset ekosysteemit ovat keskeisessä roolissa ilmastonmuutoksen torjunnassa. Näiden luontopohjaisten ekosysteemien ylläpidossa keskeisessä roolissa ovat luonnonvara-alan toimijat eli maa- ja metsätalouden harjoittajat ja alalla työskentelevät. Samalla on kyse maaperän terveyden ja kasvukunnon ylläpitämisestä, joilla on keskeinen merkitys ruokaturvan ja huoltovarmuuden ylläpitämisessä.

Hallituksen tekemät leikkaukset osuvat erityisesti luonnonvara-alan koulutukseen. Leikkaus tapahtuu siirtämällä tutkintoja kustannuskoreissa nykyistä alempiin koreihin. Tämä osuu sekä ammatillisiin perustutkintoihin kuin ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin.

Luonnonvara-alan kouluttaminen ei ole halpaa, koska se vaatii opetukseen välttämättömän infrastruktuurin. Tämä muodostuu opetusmaatiloista, -puutarhoista ja -metsistä. Luonnonvara-alalta myös eläköityy työvoimaa kiihtyvällä vauhdilla. Tätä työvoimaa ei pystytä korvaamaan ilman laadukasta koulutusta. Puhumattakaan jatkuvan oppimisen tarpeista.

Hallitus ohjaa koulutustarjontaa sen mukaan, mikä on taloudellisesti kannattavinta. Linja on väärä ja koulutusta on tarjottava työelämän tarpeen mukaan, jolloin se mahdollistaa myös ilmaston ja ympäristön kannalta tärkeiden ammattien koulutusmahdollisuudet.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 2

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.5.2024

Vesa Kallio kesk

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Hallituksen politiikassa kyse on historiallisesta systeemitason muutoksesta, jossa suomalaista hyvinvointivaltiota puretaan ja työntekijöiden asemaa heikennetään ennennäkemättömällä tavalla. Myös hallituksen ympäristöpolitiikka on ympäristöä laaja-alaisesti heikentävää, ja rahoitusleikkaukset sekä suojeluun että ympäristöhallintoon tuhoisia. Ympäristön arvo nähdään lyhyen tähtäimen taloudellisena hyötynä, mikä konkretisoituu hakkuutasojen kasvattamisena ja Metsähallituksen tuloutustavoitteen nostona, vaikka kumpaakin tulisi laskea.

Hallitus verhoaa politiikkansa välttämättömyyden kaapuun: vaihtoehtoja harjoitetulle politiikalle ei muka ole. Todellisuudessa vaihtoehtoja on aina. Kyse on ideologisista valinnoista.

Ilmastopolitiikka

Hallitus keskittyy ilmastopolitiikkaan teknisten nielujen mahdollisuuksista puhumiseen. Tekoja tai rahaa ei vielä ole näkynyt, ja teknisistä nieluista on joka tapauksessa ilmaston kannalta hyötyä vasta 2030-luvulla, mikäli niistä ylipäätään saadaan toteutuskelpoinen ilmastotoimi.

Keskeisintä ilmastopolitiikkaa tällä hallituskaudella julkisen talouden suunnitelman näkökulmasta olisi nielupolitiikka. Hakkuutasoa pitäisi laskea, ei nostaa. Turvemaiden päästöihin pitäisi tarttua monin keinoin, esimerkiksi pellonraivaukseen puuttumalla ja maankäytön muutosmaksu säätämällä. Turvemaita tulisi metsittää, vettä tai ennallistaa kohteesta riippuen. Hallituksen ei olisi pitänyt leikata heti alkuunsa kosteikkoviljelystä 30 milj. euroa, eikä varsinkaan jättää nielutilanetta täysin vaille toimia. Myös metsityksen tuki vietiin pois, mikä on nielujen kannalta väärää politiikkaa. Jättämällä nielukysymyksen auki ja vailla toimia, hallitus ottaa merkittävän kustannusriskin, sillä Suomen on täytettävä LULUCF-velvoitteensa viime kädessä nielukyksiköitä muilta EU-jäsenvaltioilta ostamalla.

Luontopolitiikka

Luonnonsuojelun rahoitus tarvitsee tasonnoston. Luonnonsuojelun rahoitusta pitäisi määrätietoisesti kasvattaa, jotta luontokato saataisiin pysäytettyä. Instrumentit ovat pääosin jo valmiina: erittäin suosittu METSO-ohjelma esimerkiksi ohjaa hyvin yksityistä arvoluontoa suojeluun; Helmi-ohjelmalla suojellaan ja ennallistetaan muun muassa suoelinympäristöjä ja Nousu-ohjelma suuntautuu vesiin. Tästä huolimatta hallitus toteuttaa historialliset leikkaukset luonnonsuojelun rahoitukseen, eikä luontokatoa saada pysähtymään.

Kaikki loput vanhat, luonnontilaiset tai tämän kaltaiset metsät pitäisi saada suojeluun sekä valtion mailla että yksityisistä metsistä. Orpon hallitus tekee tästäkin lyhyen tähtäimen kustannuskysymyksen, ja yrittää vanhojen metsien kriteerejä löysentämällä välttyä näiden harvinaisten, äärimmäisen arvokkaiden vanhan luonnon sirpaleiden suojelemiselta omilla maillaan.

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp Eriävä mielipide 3

Asuntopolitiikka

Hallituksen asuntopolitiikka on pienituloisten kannalta tuhoisaa. Leikkaukset yleiseen asumistukeen, erityisryhmien investointiavustuksen poisto, ara-tuotannon vaikeuttaminen, asumisoikeusasumisen lainoittamisen lopettaminen ja energia-avustuksen lakkauttaminen osuvat monelta osin samoihin ihmisiin. Kaupungeissa ja kasvukeskuksissa on yhä vaikeampaa tulla toimeen asumisen hinnan noustessa. Erityisryhmien kuten vammaisille, vanhuksille ja opiskelijoille suunnatun asuntotuotannon investointitukien massiivinen leikkaaminen vaikeuttaa näiden ryhmien tilannetta. Leikkauksen jälkeen koko potti ei riitä turvaamaan aiempaa tasoa edes pelkästään vammaisten osalta, vaikka vammaisten asema luvattiin turvata. Suurin ongelma on kuitenkin ajattelutavan muutos: hallitus osoittaa, että sen mielestä oikeutta kohtuuhintaiseen asumiseen ei ole, tai ainakaan se ei ole valtiolle prioriteetti.

Energia-avustus on ollut suosittu ja hyvin kohdentuva tukimuoto erityisesti omakoti-asujille, joiden on ollut mahdollista päästä irti kallistuvasta fossiilienergiasta ja suojautua näin asumisen kustannusten kasvulta. Hallitus lakkautti tämän avustuksen välittömästi. Vihreän siirtymän edistymisen arjen tasolla ja tavallisten ihmisten etu ei ole hallituksen asialistalla.

Yritystukipolitiikka

Hallitus yrittää esittää, että sen on pakko leikata hyvinvointivaltion palveluista ja ympäristön hyvinvoinnista julkisen talouden alijäämästä johtuen. Tehottomia yritystukia se ei kuitenkaan kykene leikkaamaan. Erityisesti puunpolton verotukea on pystyttävä tarkastelemaan. Ei ole perusteita tukea puun polttoa, sillä se on arvokas raaka-aine joko metsässä kasvaessaan tai mahdollisimman pitkäikäisenä hiilinieluna. Puubiomassaa energianlähteenään käyttävää teollisuutta ohjataan verotuella väärään suuntaan.

Eläinpolitiikka

Hallituksen politiikka eläimiä kohtaan on vihamielistä. Hallitus mm. jatkaa epäeettistä turkistarhausta edelleen keinotekoisesti tukemalla. On poliittinen päätös olla puuttumatta tilanteeseen, ja näin ollen on hallituksen vastuu vetää poliittiset johtopäätökset tilanteesta, jossa veronmaksajien rahoja on käytetty tappiollisen alan tukemiseen lintuinfluenssakorvauksien kautta tähän mennessä jo yli 51 milj. euroa. Summa on täysin suhteeton, kun katsotaan elinkeinon kokoa. Myöskään muiden eläinlajien osalta hallitus ei tee mitään tarvittavia parannuksia, vaan päinvastoin pyrkii politiikallaan heikentämään useiden lajien kuten esimerkiksi suden asemaa.

Teollisuus- ja innovaatiopolitiikan näköalattomuus

Hallitus jättää tekemättä tarpeelliset kestäväsiirtymän investoinnit, eikä se myöskään tarjoa vetoapua syvässä alhossa edelleen olevalle rakennusteollisuudelle, vaikka tälle on poikkeuksellisen vahvat suhdannepoliittiset sekä julkisen rakentamisen kustannustehokkuuteen liittyvät perustelut.

Talouskasvu on lähes aina merkinnyt luonnonvarojen kulutuksen kasvua, eikä ole viitteitä tämän yhteyden katkeamisesta Suomessa. Suomen luonnonresurssien käyttö henkeä kohden on monin-

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2024 vp
Eriävä mielipide 3

kertaista suhteessa yleisesti kestäväenä pidettyyn tasoon ja selvästi suurempaa kuin EU:ssa keskimäärin tai keskeisissä verrokkimaissamme.

Hiilineutraalisuustavoitteemme saavuttaminen, luontokadon pysäyttäminen ja luonnonvarojen käytön saattaminen kestäväälle tasolle edellyttäisivät strategista ja systemaattista kestäväsiirtymän teollisuus- ja yhteiskuntapolitiikkaa. Tällaista visiota tai pyrkimystä hallituksella ei kuitenkaan ole. Hallituksen linjalla tavoitteet uhkaavat jäädä saavuttamatta. Kasvavista tarpeista huolimatta kestäväsiirtymän toimien rahoitus kehyskaudella laskee.

Valtiontalouden kestävyyttä sekä ympäristökestävyyttä koskevien tavoitteiden välisen yhteyden tulisi olla huomattavasti vahvempi, ja julkisen talouden suunnittelussa tulisi huomioida laajasti myös erilaiset kestävyysindikaattorit. Esimerkiksi valtioneuvoston kansliassa on pitkään kerätty varsin kattavasti tietoa eri indikaattoreiden kehittymisestä, mutta tämä työ on pitkälti irrallista julkistalouden suunnittelusta ja arvioinnista.

Ilmastolain tavoitteiden saavuttaminen edellyttää päättäväistä oikeudenmukaisen siirtymän teollisuuspolitiikkaa. Julkisia tukia tulisi merkittävästi kasvattaa, mutta samalla myös niiden kohdentumista tulisi kehittää niin, että julkinen rahoitus kohdistuisi ympäristöllisesti kestäväsiirtymän rakennemuutoksen vauhdittamiseen mahdollisimman tehokkaasti.

Yksi merkittävä tukea ansaitseva uuden ja kestäväsiirtymän teollisuuden sektori on kasvipohjaisen ruuan jalostaminen. Suomen tulisi toteuttaa kasvipohjaisen ruuan investointipaketti ja järjestelmällisesti investoida 30 milj. euroa vuodessa ruokavientiklusterin synnyttämiseksi. Tälle löytyy paljon potentiaalia esimerkiksi VTT:n spin off -yrityksistä jo nyt, mutta ketju kaipaa investointeja ja julkista tukea tässä vaiheessa kasvaakseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.5.2024

Mai Kivelä vas